

POLITIKENS KRONIK LØRDAG 9. DECEMBER 1978

Millionær for en uge

Af DAN TURÉLL

I dagens kronik skriver forfatteren Dan Turéll endnu et kuriøst kapitel af sine erindringer, og 'Onkel Danny' giver bl. a. opskriften på, hvordan man støtter kunst og kultur — i hvert fald som dansk hippie i Warszawa i 1968.

JEG VED ikke hvordan De har det med Deres status på sengekanten, men selv burde jeg, som så mange andre mennesker, være glad og taknemmelig for mit liv. Jeg har fået meget — og meget forskelligt — ud af det. Jeg har været sund sportsmand, jeg har været bedærvet og beruset beatnik, jeg har endda været fastarbejdende funktionær. Jeg har spist fede middage på overdådige restauranter, men også klaret mig med sammenlagte rugbrødsklemmer i klamme kælderværelser. Jeg har haft

tindrende elskovsnætter, men også med mellemrum måttet rive den af på et gråt og ensomt hotel.

Og jeg har set store dele af Jorden og jeg har truffet og kendt mange mennesker.

Men een ting har jeg i hvert fald aldrig prøvet, een oplevelse har Skæbnen ikke villet forunde mig: Den at være *rig*, bare at kunne købe alt hvad man vil have, få alt hvad man peger på eller måske gider hyre nogen til at pege på.

Skæbnen ved nok hvad den

gør. Den kender mig, den skælm.

Og dog for resten, den har givet mig en chance. Den har aldrig gjort mig rig i længere tid, men een gang gjorde den mig virkelig til millionær for en uge.

Det var i Warszawa, i 1968.

HVORFOR VI egentlig skulle til Warszawa står mig ikke helt klart. Jeg har aldrig følt nogen intim sjælsforbundethed med den storslåede tragiske slaviske ånd, jeg smelter ikke for Smetana og ej heller har mit hjerte

banket højskole-hedt for de klumpedumpede polske filmplakater eller disse absurde teaterforestillinger med dybt symbolske rævemasker.

Men well, vi skulle bare ud af klappen, og som følge af eet eller andet løbsk forslag på et givet tidspunkt var det altså blevet Polen, muligvis stammede nogens familie derfra eller det var bare fordi det var overkommeligt — i hvert fald var pludselig Louis, Lone og jeg en sen aften på vej til Malmø for derfra at tage toget til Ystad for derfra igen at tage en natfærge med dækstole til Swinoujscie, der på forhånd virkede som en slags Polens Malmø, slusestedet hvorfra alle kunne skifte. Billetterne var betalte og gyldige, skuldertaskerne var pakkede, alt var aldeles checket og cool.

Og således nåede vi denne tidlige mandag morgen til Swinoujscie, hvor vi straks blev enige om at blive en dags tid for lige at akklimatisere os og snuse lidt til den slaviske kystånd. Vi begyndte med at gå en tur i byen.

Efter en tur på en times tid besluttede vi os til at tage direkte til Warszawa og snuse til den slaviske storbyånd i stedet. Swinoujscie er sikkert et Paradis på Jorden for sine utvivlsomt beundringsværdige beboere, men for tre unge turister er det

simpelt hen så gråt og kedsommeligt som en VS-kronik i Information.

DET VAR hen under aften da vi ankom til Warszawa, hele dagen havde vi siddet og bumlet småsløvt mellem kæmpestore sortklædte kyseklare polske

bondekoner og glatfjæsedede tavse soldater — og i mellemtiden havde altså mørket lagt sig over byen. Uvidende om kursen (der var ikke ligefrem booket hotelværelser på forhånd) dryssede vi igennem de natsorte gader (som det hed i 'En aften i Skt. Pauli') fra hotel til hotel og

søgte herberg, men alle svarede de at de havde optaget. Det viste sig senere, det blot var lokal skik. Efter midnat lukker man ikke folk ind, ledige værelser eller ej. Hvis folk vi sove på et anstændigt polsk hotel, så må de vær's go' indfinde sig i rimelig tid.

Vi så ingen anden udvej end at rette en henvendelse — på ubehjælpsomt tysk — til de altid beredvillige politi-myndigheder, der uden at studse over langt hår og sælsomt-udseende bagage tog omgående affære. De indlogerede os privat for en nat hos en tilsyneladende overlærer og hans frue i en treværelses lejlighed med blomstrede gardiner ude i forstæderne. Disse mennesker var vante til at have logerende studenter, forklarede politiet mens de kørte os derud, så vi besluttede straks at betragte os som studenter. Det knob virkelig lidt med stillingsbetegnelserne dengang.

I overlærer-ægteparrets hjem — der til forveksling lignede et dansk nutidshjem, som bygget af en sælsom kombination af Ikea, Bo Bedre og Landbrugsrådets Afsætningsudvalg — sov vi en stiltfærdig søvn efter en uhyre diskret pibe, gned øjnene en gang og drømte om hvad der ville kunne ske os i Warszawa af vanvid og vidunder.

Det skulle hurtigt vise sig, at virkeligheden langt fra stod på højde med vores drømme, et i øvrigt meget udbredt samfundspøblem.

BORTSET FRA pengene, altså. Som vi næppe havde tænkt på. For det viste sig — da vi havde

været ude i byen og havde været oppe og checke ind på et beskedent hotel i City, og da vi havde aflagt en passende pilgrimsfærd til Chopins Hus der viste sig lukket 'indtil videre' — det viste sig, at alle var villige til, ja vilde med at sælge os zloty til overkurs, taxachauffører som tjenere, barberer som bagere. Alle vegne genkendte man på brøkdele af sekunder, på kortere tid end Superman kan standse en verdens-over-svømmelse, en udlænding, og straks gik man i gang med den polske nationalsport: valuta-veksling.

Polakkerne har et forhold til udenlandsk valuta der tangerer det religiøse eller i det mindste det maniske. En spanier til tyrefægtning eller en italiener til fodbold er intet i forhold til en polak der øjner udenlandsk valuta.

Vi forstod. Vi vekslede kun til højeste bud, og kun småpenge. Vi vogtede vore få dollars og følte os rige.

Og så gik vi ind i hele Verdens hæsligste monstrum af en bygning, Warszawas af det russiske folk skænkede uhyrlige monster-monument Kulturpaladset. Området er så totalt kulturløst med alle sine blanke hvide hospitals-gange hvor fortabte intellektuelle film-tidsskrift-redaktioner sidder og diskuterer Truffauts sidste i socialt perspektiv.

A propos socialt perspektiv: Det er netop i den luksus-lagkagebygning man har de elektroniske kort, der ved hjælp af glimtende pærer — som en makaber jackpot-maskine — viser hvor KZ-lejrene lå i anden verdenskrig, så enhver god polak kan gå direkte ind fra gaden og se exactly hvor Farmand blev slagtet. En mærkelig ting at holde i live, men i Polen er den krig endnu så levende at selve jorden vander sig over den — og da især i Warszawa, der (i modsætning til Krakow, men det er en anden historie) er og bliver en spøgelsesby, en kulissey, den ene halvdel af byen et krigsmuseum, den anden opbygget lige efter 'freden' og så ubrugt som rejst *overnight* og med samme stemning. Intet under polakkerne undertiden føler sig som genfærd i deres uigenkendelige hovedstad, hvor alt er alt, alt for strålende og nyt til at være ægte og virkelig *lugte* af noget...

NÅ, JEG forglemmer mig. Vi kommer ind i dette Kulturpaladset, vi drikker polsk gråpærejuice i cafeteriet, vi møder en polsk jazzmusiker med et uudtaleligt navn, sådan eet der lyder som om han kunne have komponeret filmmusikken til en tidlig Polanski, eller som om han måske een gang har haft et

job i Studenterforeningen i Stockholm, og denne jazzmusiker præsenterer os for en polsk hippie, Milde Moses! en ung polsk teatermand der har langt hår og flagrende fuldskæg og snavset skjorte og gnistrende øjne, mens alle de mænd man ser i gaderne ellers er gammel-dags kontorist-velklædte, undertiden med lidt små-sporty indslag, men altid både glatbarberede og velsoignerede indtil det demonstrative ... Vor hippie er lykkelig, vor hippie ser himmelen falde ned og alle dens stjerner rulle ned foran hans fødder, vor hippie ruller med øjnene som en Marx Brother. Vor hippie har nemlig aldrig, som han i rablende fart fortæller os, set andre hippier end de polske, vor hippie har hørt nogle ganske få rock-LP'er, og læst om hippier i amerikanske blade han nu og da har set, og han er helt vild med det, han er decideret drejet på, men han ved alligevel ikke rigtig på hvad. Så som vi står der Louis, Lone og jeg, bliver vi pludselig professorer, professionelle professorer i hippisme, og før vi har set os om har han hentet fire-fem kammerater af begge køn, tilsyneladende hele Warszawas håndudvalg af langhårede unge med lædertøj og pandebånd og knive i bæltet, og de bor alle sammen i et stort hus som de slæber os med hen til.

Og hende i deres store hvide hus hvor vi sætter os på hynder på gulvet akkurat som hjemme, der spørger de os på radbrækket engelsk og lettere handicappet tysk ud om skandinaviske hippier i hverdag og fest. Hvad laver vi, hvad hører vi, er vi mange, har vi selv set Dylan, ryger vi — hash? (et flakkende blik mod vinduet, som var selve Den Unævnelige blevet omtalt i middelalderen i Transsylvanien) ...

Vi indrømmer. Vi fyrer en tjald på dem. De er ved at tabe både næse og mund og sund sans. De har læst og hørt så meget om hash, og nu er det der, wow! lige foran næsen på dem, i deres eget hus! Besvimelsen var nær.

Under normale omstændigheder brugte de hvad de kunne få, øl, og vodka, og når de skulle vise deres afsky for alkohol-kulturer: lim eller det såkaldte 'rengøringskonens fryd', det svagt euforiserende — men rædselsfulde — terpentin. Om aftenen sad de simpelt hen i deres hvide hus og sniffede fortynder, Sigismundo den Tredje velsignede dem!

Vi viste dem også vores LSD, et endnu fjernere og endnu mere profetisk tegn. Nu var der ingen tvivl, vi kom fra Himlen selv, vi var guruer — hash og LSD var kort sagt vores svar på

den gamle hvide *bwanas* glasperler eller indianer-forførerens ildvand. Louis rankede sig standsmæssigt og forsøgte at ligne en tibetansk lama. Lone og jeg blev opslugt af en fuldstændig eventyrlig barnlig morskab.

MEN DET var sådan, vi blev millionærer. Eller rettere: det var sådan, jeg og mine venner for første gang i vores liv oplevede hvordan det føltes at være så rig, at man simpelt hen kunne gøre alt hvad man ville, inden for rimelighedens grænser, naturligvis — men altså, konkret: få hvad man pegede på og da og der, i Warszawa.

For vore glasperler var af utrolig værdi for de meget få liebhavere, og der var ingen grænse for hvad de ville give, ikke i 1968. Og selv om vi forærede dem fragmenter af vores hus-apotek insisterede de på at betale — så vi endte med at tage imod det og flyttede straks i kådt film-og-champagne humør op på Warszawas fornemste hotel, det opulente Grand Hotel. Som på alverdens Grand Hotel'er osede der af superluksus og forfalden dekadence, viftepalmer engros og røde fløjlstæpper, fede overklasse-kunder og tjenere der så ud som om de hellere ville dø end servere en beskeden klat sennep på noget ringere end en udskåren sølvskål — for så få minutter efter i

et hviskende tonefald at foreslå en fordelagtig investering i valuta-veksling, tyve zloty fordelagtigere end elevatorførerens sidste.

Men ak, med vores rigdom kom også vores nedtur, ganske som profeten forudsagde. Jeg siger ikke det går sådan for alle, men sådan gik det altså for os. Vi opdagede snart, og det var et af de sorgeligste øjeblikke i mit liv, at penge ikke er sande værdier. Vi spiste som svin, vi sov som svaner, vi drak som paver med alliker på skuldrene, vi tog taxier som privatdetektiver i amerikanske romaner — og vi fik ikke brugt en zloty, de blev ved med at være der. Og der var intet vi kunne bruge dem til. Hver dag begyndte diskussionen igen, og nye forslag blev bragt frem. Tøj? Hvilken hippie gider slæbe tøj hjem fra Polen? Kunstbøger? Hmm. Polske plader? Ville alligevel stå i et afsides hjørne af reolen og samle støv. Og selve tanken at *slæbe med*, dyngesammen, var os imod, vi var *easy travellers*.

Der var ikke andet at gøre end at spise mere og dyrere mad. Men den blev alligevel ikke bedre — polakkerne kan ikke lave mad, og ingen pris eller omhu kan ændre dette faktum. Det hele smager af frosset og syrnet fløde, fra bøffen til kagen, og sådan kan de lide det og sådan vil de have det.

Det ville vi ikke.

Så da vi havde været i Warszawa en uge, da vi havde gennemtrawlet byen og vadet den Gamle By igennem og set på jødiske ghetto-kirker og hørt synagoge-sang, da vi havde vinket tilstrækkelig ofte til heltestatuerne langs med de brede boulevarder, da vi kendte teatrene og cafeerne og var ved at være trætte af den overdådige rutine på Grand Hotel Babylon afvekslet af besøg hos vore hippievenner, så bestemte vi os til at tage hjem til København over Swinoujscie igen. Det eneste problem var pengene, alle disse zloty — hvad skulle vi med dem? Vore venner hippierne ville ikke have dem. Man smider jo heller ikke bare penge væk sådan uden videre. Og de måtte ikke udføres, og de kunne ikke veksles tilbage med mindre vi forfaldt til nationalsporten og begyndte at jage andre og mere grønne turister. Hvad gjorde man?

MAN OPRETTEDE Det Danske Hippie-Legat, et engangs-legat som i 1968 blev udbetalt i tre portioner af hver nogle tusind zloty — eet til en usædvanlig god violinist, en spillemand på et gadehjørne, een der spillede vildt og rapso-disk og som da han så alle sedlerne i sin hat bukkede talløse

gange, spillede Tannhäuser-ouverturen i dobbelt tempo og så gik ind på det nærmeste værtshus og skreg på øl, eet til en kunstmaler der havde inviteret til kostumebal og selv var klædt som en høne, en blå høne. Han hed Wladimir og talte så pænt om Asger Jorn som han engang havde truffet i Paris, og det sidste legat gik til en taxi-chauffør der kørte os til toget og som ville købe engelske bøger for pengene for at lære dette sprog. Således opmuntrede vi, ved hjælp af vores illegitime narkotika- og transaktionskapital, kunsten og kulturen og det internationale samarbejde — og sådan er det vist altid, mere eller mindre, gået til når de ting har skullet fremmes.

Og så tog vi til Danmark igen over Beautiful Swinoujscie, tilbage igennem den told hvor de ved afrejsen havde hævdet at mine medbragte T. S. Eliots samlede digte var en pornobog, og da vi kom hjem til Danmark havde vi ikke mere tjald og var så fattige som altid og måtte gå hjem fra Hovedbanegården på vores små fødder. Men alligevel, vi var styrkede og opmuntrede. Vi havde været rige, og vi havde doneret vores rigdom til kunsten.

Vi følte os som nye og bedre mennesker.

I flere dage.

DAN TURÉLL